

УДК 336.71:658.012.32

*О.М. Костюк, д-р екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”,
О.В. Костюк, канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Ключове питання дослідження полягає у відокремленні понять “корпоративне регулювання” та “корпоративне управління” в банківському секторі України. Зроблено висновок, що НБУ бере участь в корпоративному управлінні в банках шляхом узгодження кандидатур голови правління. В роботі обґрунтовується необхідність узгодження комерційними банками кандидатури голови спостережної ради з НБУ.

Ключові слова: банківське регулювання, контроль, корпоративне управління.

Постановка проблеми. Тема корпоративного управління в банках надзвичайно актуальна у світлі світової фінансової кризи, що співпала у часі зі вступом України у Всесвітню Організацію Торгівлі та висунула нові вимоги до вітчизняних банків. Українські банки змушені підвищити рівень організації корпоративного управління, щоб успішно конкурувати з іноземними банками та запобігти власному банкрутству. На макрорівні, тобто рівні комерційного банку, регулювання з боку НБУ впливає на рівень прибутковості банку та його фінансову стабільність, що є метою корпоративного управління в комерційному банку. Саме у такому випадку можна максимізувати ефект від банківського регулювання та корпоративного управління. Термінологічний апарат зазначених вище функцій НБУ вимагає уточнення з метою визначення ролі НБУ в корпоративному управлінні в Україні.

Аналіз останніх публікацій. В науковій літературі проблематика корпоративного регулювання та управління в банківському секторі є достатньо новою. Вчені, серед яких варто окремо виділити Г. Гогенхаймера, О. Мороза, О. Качана, Ж. Матука, В. Полякова та інших, акцентували увагу на більш відомих функціях центрального банку – нагляді та контролі.

Мета дослідження – визначення ключових відмінностей механізмів участі Національного банку України в корпоративному управлінні та регулюванні в банках України.

Предмет дослідження – система механізмів банківського регулювання та корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує відносна єдність думок із приводу визначення значення терміна “банківське регулювання”. Ці думки варто привести до єдиного знаменника наступним визначенням: *банківське регулювання – діяльність НБУ в частині формування адміністративно-правових норм, які сприяють стабільному розвитку банківської системи України.*

Цільова складова даного визначення, тобто “стабільний розвиток банківської системи України” є ключовою у визначенні ролі НБУ в корпоративному управлінні в банках України, тому що повністю відповідає цільовій складовій корпоративного управління в банку – *системі економічних відносин, які виникають у процесі розробки, затвердження, реалізації та контролю за реалізацією стратегічних рішень органами управління банку, які діють від імені та в інтересах широкого кола стейкхолдерів, з метою створення прибутку і забезпечення стійкості банку.* Суть даного терміна – створення прибутку і забезпечення стійкості банку. Сукупність таких прибуткових і стійких банків і забезпечує стабільний розвиток банківської системи.

У практиці НБУ функція регулювання в частині корпоративного управління в комерційних банках реалізується в декількох напрямках:

- участь НБУ в законотворчому процесі;
- розробка відповідних положень НБУ.

Нагляд з боку НБУ за формуванням органів корпоративного управління комерційних банків є ключовим питанням участі НБУ в корпоративному управлінні в комерційних банках.

Функції НБУ у формуванні органів управління комерційних банків:

- затвердження голови правління комерційного банку, обраного спостережною радою комерційного банку;
- затвердження головного бухгалтера комерційного банку, призначеного на посаду головою правління банку й обраного в правління спостережною радою.

Доцільно виділити наступні функції акціонерів у формуванні органів управління комерційних банків:

- 1) вибори членів спостережної ради та її голови;
- 2) вибори членів ревізійної комісії та її голови.

Участь НБУ у затвердженні ключових посадових осіб комерційного банку, раніше обраних акціонерами, або їхніми представниками в органах управління банку, з погляду теорій корпоративного управління більш доцільно назвати не корпоративним управлінням, а корпоративним регулюванням (через розробку положень НБУ, які регулюють процедуру призначення ключових посадових осіб банку). Власне саме корпоративне регулювання в банківському секторі є одним з ключових обов'язків НБУ, зазначених у Законі України “Про банки і банківську діяльність”. Участь у корпоративному управлінні банком з боку НБУ повинно супроводжуватися:

- делегуванням своїх кандидатів в органи корпоративного управління комерційного банку;
- участю через своїх представників в органах управління комерційного банку, у процесі розробки і затвердження стратегічних планів банку.

Дані функції банківським законодавством України за НБУ не закріплені. Тільки власники банку мають право на реалізацію зазначених функцій корпоративного управління.

Разом з цим було б доцільно надати можливість НБУ погоджувати призначення акціонерами банку кандидатури на посаду голову спостережної ради. Закон України “Про банки і банківську діяльність” такої можливості НБУ не дає.

Виконуючи роль регулятора банківського сектора України в частині формування складу спостережної ради комерційного банку, у НБУ з'явилася б прекрасна можливість закласти фундамент деяких найкращих практик корпоративного управління в комерційних банках України. Зокрема, це стосується створення інституту незалежних директорів у банках України. У вимоги до кандидатури голови спостережної ради банку, яка мала б обов'язково повинна пройти процедуру затвердження з боку НБУ, варто включити критерії незалежності голови спостережної ради банку.

Ініціативи НБУ щодо призначення тимчасових адміністраторів до окремих комерційних банків України, як спосіб вплинути на фінансову стабільність банківських установ в умовах фінансової кризи 2008-2009 рр., також належить до корпоративного регулювання, а не управління. Процедура призначення тимчасового адміністратора не вимагає участі Загальних зборів акціонерів банку, спостережної ради, або правління. Тимчасовий адміністратор не представляє інтересів жодної з груп власників банку. Окрім цього, підзвітність тимчасового адміністратора не відповідає основним концепціям корпоративного управління, адже тимчасовий адміністратор не підзвітний ані Зборам акціонерів банку, ані спостережній раді.

Власне кажучи, тимчасове адміністрування можна вважати дієвим тимчасовим заходом для запобігання “тунелюванню” активів банку його менеджментом, з метою захисту інтересів здебільшого дрібних власників та клієнтів банку.

Висновки. Основними механізмами опосередкованої участі Національного банку України в корпоративному управлінні в комерційних банках є затвердження НБУ призначення ключових посадових осіб комерційних банків, а саме голови правління, головного бухгалтера та голови спостережної ради комерційного банку. Зважаючи на сутність механізмів участі в корпоративному управлінні, вказані вище механізми все ж доцільно віднести до корпоративного регулювання. Затвердження голови спостережної ради комерційного банку слід вважати авторською рекомендацією Національному банку України. Реалізація рекомендації дасть НБУ можливість сформувати інститут незалежних директорів – членів спостережних рад, активна діяльність яких у складі ради банку підвищує рівень довіри до комерційного банку з боку акціонерів, інвесторів, клієнтів, та в результаті з боку самого регулятора ринку банківських послуг – Національного банку України.

Список літератури

1. Гегенхаймер Гері. Закон про комерційні банки: основні розділи та положення // Матеріали семінару “Закон про комерційні банки та його роль в забезпеченні умов ефективної банківської діяльності в Україні” (Україна, Пуща-Озерна, 4-5 червня 1999 р.). – К., 1999. – С. 4.

2. Качан О. О. Банківське право : навч. посібник / О. О. Качан. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 37–38.
3. Костюк А. Н. Корпоративное управление в банке : монографія / А. Н. Костюк. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008.
4. Національний банк і грошово-кредитна політика : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 1999. – С. 11–13.
5. Пасічник В. В. Банківський нагляд правові засади та проблеми здійснення / В. В. Пасічник // Банківське право України / під заг. ред. А. О. Селіванова. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2000. – С. 238.
6. Поляков В. П., Московкина Л. А. Структура и функции центральных банков. Зарубежный опыт / В. П. Поляков, Л. А. Московкина. – М. : ИНФРА–М, 1996, – С. 139.

Summary

The article considers the issue of corporate governance and regulation in banks in Ukraine. It was concluded by us that corporate governance should be developed by the National Bank of Ukraine through regulating the procedure of approval of certain candidates to the supervisory board of banks.

Отримано 30.03.2010